

Pracovní úkoly

1. Změřte voltampérové charakteristiky fotonek GKE, GKV.
2. Rozborem charakteristik zjistěte, která z nich je vakuová a která je plynem plněná.
3. Změřte VA charakteristiky vakuové fotonky pro záporné hodnoty anodového napětí.
4. Zpracováním výsledků měření určete hodnotu Planckovy konstanty.

Teoretická část

Pokud na povrch katody fotonky dopadají fotony s energií hf , kde h je Planckova konstanta a f je frekvence dopadajícího fotonu. Je-li tato energie vyšší než je výstupní práce elektronu z atomu A , pak se elektron uvolní a fotonkou může protékat proud. V případě, že se jedná o vakuovou fotonku, elektron je urychlen přiloženým napětím a pohybuje se směrem k anodě. Jestliže dosáhneme nasyceného napětí, proud s dále se zvyšujícím napětím neroste. Pokud je ovšem fotonka naplněná plynem, elektrony urychlené přiloženým napětím ionizují plyn a tak proud roste i po dosažení nasyceného napětí.

Pokud vakuovou fotonku připojíme v závěrném směru, elektrony, které mají energii $E - A$ překonávají elektrické pole. S rostoucím napětím počet elektronů dopadajících na anodu klesá, velikost proudu také klesá. Při kritické hodnotě napětí U_0 už žádné elektrony na anodu nedopadají a velikost proudu již neklesá. Závislost U_0 na frekvenci dopadajícího záření je podle [1]:

$$U_0(\nu) = \frac{hf}{e} - \left(\frac{A}{e} + K\right) \quad (1)$$

Kde e je elementární náboj a K značí tzv. kontaktní potenciál mezi katodou a anodou. Velikost h lze snadno určit ze směrnice grafu závislosti $U_0(f)$.

Protože V-A charakteristika v okolí U_0 není lineární a velmi pozvolně přechází v konstantní hodnotu proudu, je třeba hodnoty okolo U_0 proložit přímkou a následně spočítat hodnotu kritického napětí.

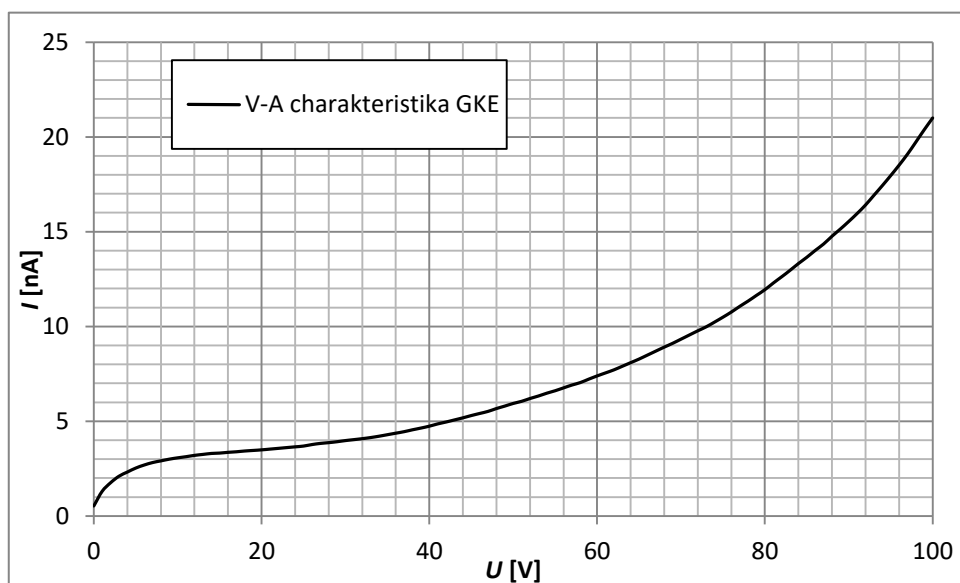
Výsledky měření

Laboratorní podmínky by neměly ovlivnit výsledky měření.

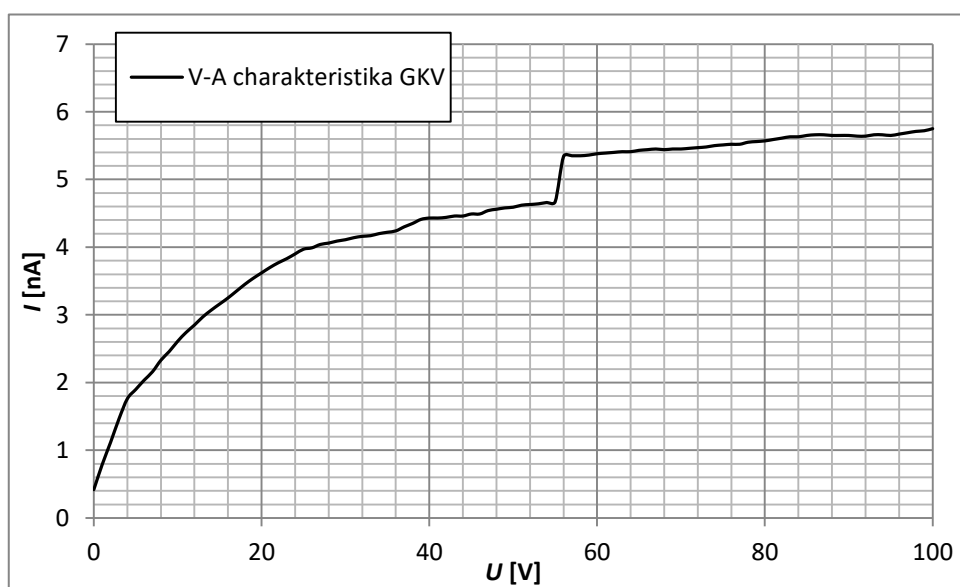
Graf č. 1 obsahuje V-A charakteristiku fotonky GKE. Z grafu je patrné, že se jedná o fotonku plněnou plynem, protože velikost proudu neustále s přiloženým napětím roste. Graf č. 2 znázorňuje V-A charakteristiku fotonky GKV. Protože proud se od určité hodnoty se zvyšujícím se napětím nemění, můžeme předpokládat, že se jedná o vakuovou fotonku.

Graf č. 3 ukazuje příklad V-A charakteristiky vakuové fotonky v závěrném směru při osvětlení světlem s vlnovou délkou 436 nm. V grafu je uveden použitý lineární fit, hodnota saturovaného proudu a je tam také vyznačena hodnota kritického napětí U_0 včetně chybových úseček. Chybu hodnoty U_0 jsme určili z chyby lineární regrese a nepřesnost měřicího přístroje jsme zanedbali. Data pro lineární regresi jsme vybírali pro všechny vlnové délky stejným

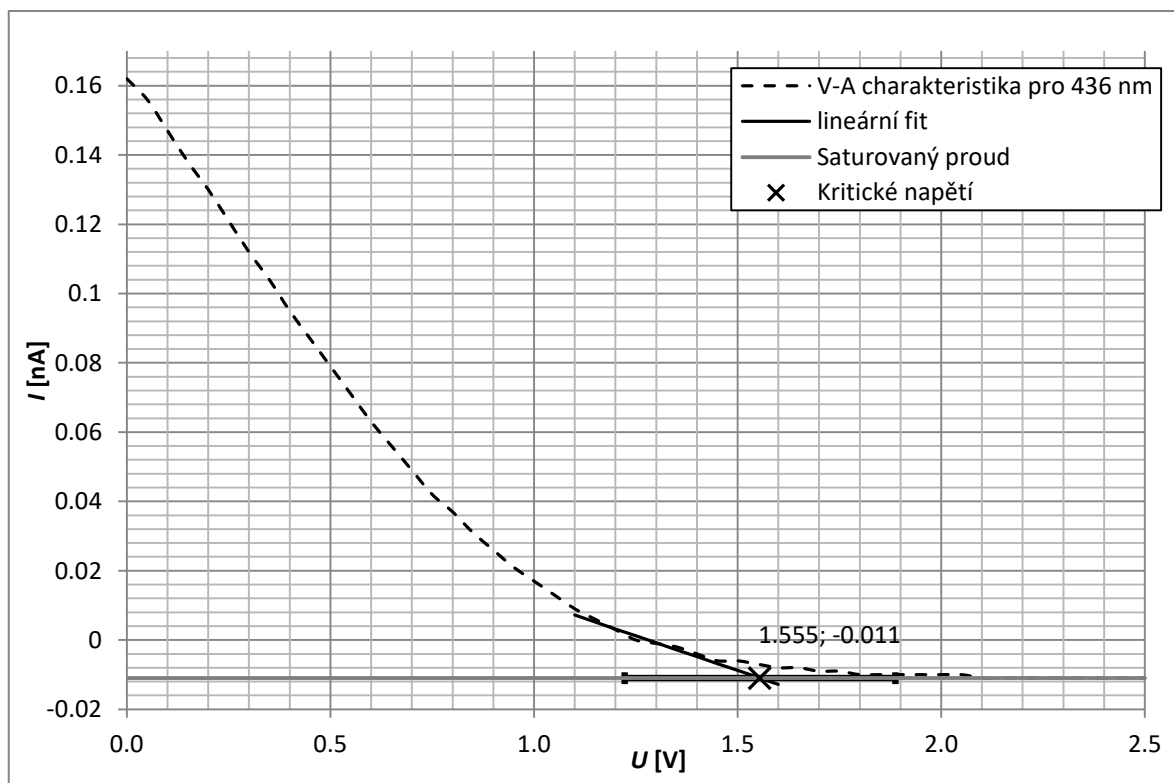
způsobem a to tak, že jsme vzali dvě hodnoty nad nulovou hodnotou proudu a dvě hodnoty pod nulovým proudem.

Graf 1: V-A charakteristika GKE. Tato fotonka je naplněná plynem.

Graf 2: V-A charakteristika fotonky GKV. Tato fotonka je vakuová.

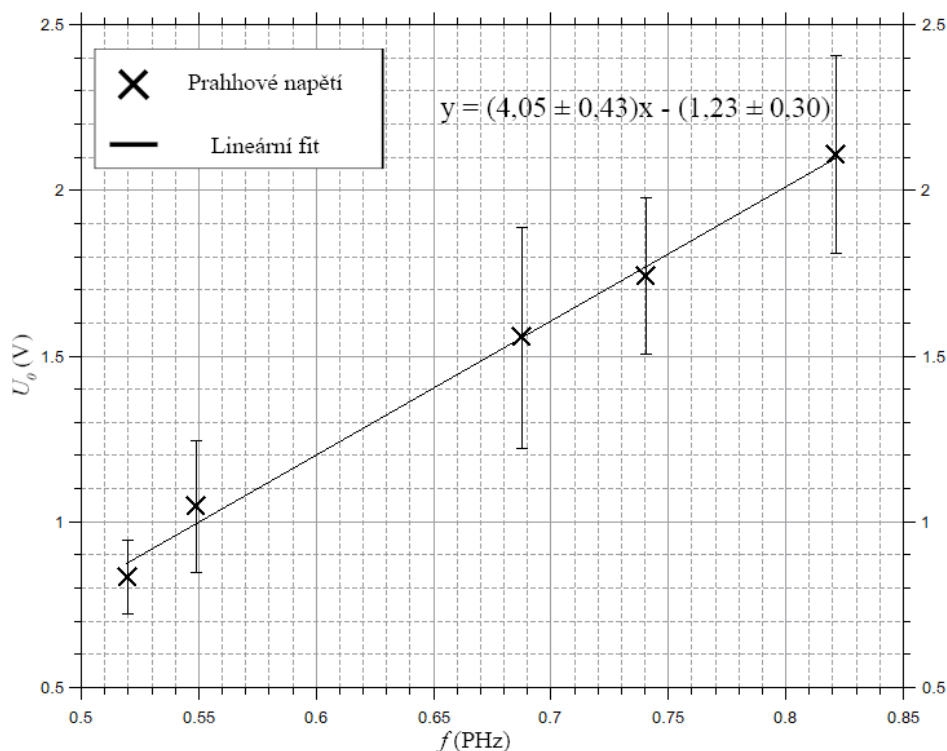
Graf 3: Příklad V-A charakteristiky v závěrném směru při osvětlení fotonky světlem s vlnovou délkou 436 nm. Graf také ilustruje metodu zjišťování hodnoty kritického napětí.

Graf č. 4 vyjadřuje závislost kritického napětí na frekvenci záření dopadajícího na fotonku. V grafu jsou uvedeny chybové úsečky. Způsob výpočtu chyby je uveden výše. Data jsme proložili přímkou. Při fitování jsme brali v potaz chyby jednotlivých měření. Velikost h jsme spočetli, jako směrnici v grafu 4 vynásobenou elementárním nábojem a hodnotou 10^{-15} pro převod do SI. Chyba určení Planckovy konstanty jsme určili jako chybu určení směrnice. Tato chyba zahrnuje chyby určení kritických napětí.

Tabulka 1: Zjištěná a tabulková hodnota Planckovy konstanty

	hodnota	chyba
$h \cdot 10^{-34}$ [J·s]	6.5	0.7
$h_{ref} \cdot 10^{-34}$ [J·s]	6.6	

Tabulka č. 1 obsahuje hodnotu námi určené Planckovy konstanty h a hodnotu tabulkové hodnoty h_{ref} uvedené v [2].

Graf 4: Závislost prahového napětí na frekvenci dopadajícího záření.

Diskuse

Při pohledu na graf č. 2 vidíme jasný skok při napětí 56V. Bohužel teorie použitá pro účely tohoto experimentu nedává žádné vysvětlení tohoto jevu. Nejspíše se jedná o vadu použité fotonky. Nicméně tato fotonka nevykazuje žádné neočekávané chování při použití v závěrném směru (viz graf 3) a je tedy naprosto vhodná k určování Planckovy konstanty.

Přesnost určení Planckovy konstanty je velmi ovlivněna přesností určení kritického napětí U_0 . Přesnost tohoto určení jsme zjistili z přesnosti lineárního fitu, který jsme použili k extrapolaci na saturovanou hodnotu proudu. Při porovnání tabulkové a naměřené hodnoty h (viz tabulka 1) je patrné, že jsme dosáhli velmi dobrých výsledků a chyba měření byla nejspíše nižší. Chyba lineárního fitu je totiž daná zejména nelinearitou fitovaných dat. Způsob výběru dat do lineárního fitu při zjišťování U_0 mohl způsobit systematickou chybu v našem měření.

Pro úspěšné měření bylo také důležité, že v místnosti byla dostatečná tma. Pokud by na fotonku dopadali fotony s jinou energií, mohlo by to negativně ovlivnit přesnost výsledku.

Přesnost měřících přístrojů při tomto experimentu nehrála příliš vysokou roli. Protože nepřesnost měření byla daná zejména neostrým zlomem V-A charakteristiky.

Závěr

Naměřené charakteristiky odpovídají (až na skok u vakuové fotonky) teoretickým předpokladům. Podařilo se zjistit, která z fotonek je vakuová a která je plněná plynem.

Hodnotu Planckovy konstanty jsme určili jako:

$$h = (6,5 \pm 0,7) \cdot 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}$$

Literatura

- [1] Studium fotoelektrického jevu, určení Planckovy konstanty. *Fyzikální praktikum* [online].
[cit. 26. 10. 2017]. Dostupné z:
http://physics.mff.cuni.cz/vyuka/zfp/zadani/texty/txt_a09

- [2] Planck constant. *Google calculator* [online].
[cit. 29. 10. 2017]. Dostupné z:
https://www.google.cz/search?q=planck+constant&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=zcP1WZXxBIzZ8AfQ2qj4Cg